

Kaja Dolarⁱ, Petra Seitzlⁱⁱ, Ivana Petric Lasnikⁱⁱⁱ

Generacija Z pri pouku slovenščine kot tujega jezika: nov izziv za učitelje

Učitelji se v zadnjih letih srečujejo s svojevrstnim izzivom – poučevanjem t. i. generacije Z. Nekatere lastnosti pripadnikov te generacije namreč odločilno vplivajo na učni proces. V prispevku predstavljamo izsledke naše dvodelne raziskave, v kateri v prvem delu o generaciji Z sprašujemo učitelje, v drugem delu pa študente slovenščine kot tujega jezika (STJ). Rezultati ankete za učitelje, ki poučujejo generacijo Z, kažejo, da učitelji v zadnjih letih zaznavajo nekatere značilnosti te generacije med študenti STJ (denimo priljubljenost uporabe elektronskih naprav in interaktivnih gradiv pri pouku, želja po praktičnem znanju, potreba po izbiri, spodbudi in pohvalah, težave z ohranjanjem pozornosti in koncentracije, z globljim razumevanjem besedila, s komunikacijo ipd.), rezultati ankete za študente, ki so sami pripadniki te generacije, pa izpostavljajo njihov lasten pogled na te značilnosti. Primerjava rezultatov obeh vprašalnikov nakazuje, da se odgovori učiteljev in študentov razlikujejo v nekaterih ključnih vidikih, kot so praktičnost in uporabnost pridobljenega znanja, potreba po spodbudi, pohvali in takojšnji povratni informaciji. Prav ta primerjava omogoča vpogled v področja didaktike, kjer so izboljšave možne in celo potrebne. V sklepnem delu predlagamo nekaj praktičnih smernic za delo učiteljev STJ pri poučevanju generacije Z.

Ključne besede: slovenščina kot tuji jezik, učitelj slovenščine, generacija Z, didaktika, učne metode

Generation Z and Learning Slovene as a Foreign Language: A New Challenge for Teachers

In recent years, teachers have been facing a new challenge with regard to the so-called Generation Z, since some characteristics of this generation have important implications for the learning process. In this paper, we

ⁱ Institut National des Langues et Civilisations Orientales (CREE); kaja.dolar@inalco.fr; <https://orcid.org/0009-0005-9677-4741>

ⁱⁱ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta; petra.seitzl@ff.uni-lj.si

ⁱⁱⁱ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta; ivana.petriclasnik@ff.uni-lj.si

present the findings of our two-part research. First, the results of a survey of teachers of Slovene as a foreign language who teach generation Z show that in the past few years they have noted some characteristics of this cohort among their students; and second, a survey of the students themselves shows how they view their own characteristics. A comparison of the results is particularly interesting, as it suggests that the views of teachers and students differ in some key respects, such as practicality and usefulness, as well as the need for encouragement, praise, and immediate feedback. It is this comparison of views that allows insight into the areas where improvements are not only possible but very much needed. In the concluding part, we give some practical guidelines for the teachers of Slovene as a foreign language who teach generation Z.

Keywords: Slovenian as a foreign language, teacher of Slovenian language, generation Z, teaching theory, teaching methods

1 Uvod

Učitelji¹ slovenščine kot tujega jezika (v nadaljevanju STJ) se pri svojem delu srečujejo z vedno novimi izzivi. Eden takih je tudi poučevanje novih generacij študentov, ki so očitno drugačne od generacij, ki so se slovenščino učile pred nekaj leti. To so študenti, ki spadajo v generacijo Z, in s seboj prinašajo drugačna pričakovanja in nov pogled na učenje. Zanje je najbolj značilno, da so se rodili v tehnološko izjemno razvitem svetu in da so v vsakdanjem življenju navajeni na interakcije v digitalnem okolju. Pričakujejo, da bo digitalno okolje na enak način in v enaki meri kot v vsakdanjem življenju prisotno tudi v učnem procesu (Hernandez-de-Menendez idr. 2020: 849). Za učitelja, ki želi učinkovito izvajati učni proces z generacijo Z, je, tako kot pri vseh generacijah, ključnega pomena razumevanje potreb, želja in značilnosti teh novih študentov. Te značilnosti velja umestiti tudi v širši družbeni kontekst, saj raziskave kažejo, da družbeni oz. generacijski dejavniki pomembno prispevajo k oblikovanju osebnosti, značaja in vedenja posameznikov (14–20 %, Bajec 2016 v Pečjak 2019: 58).

¹ V nadaljevanju moško obliko (*učitelj* in *študent*) uporabljamo za katerikoli spol. Z besedo *učitelj* se nanašamo na vse, ki poučujejo STJ, ne glede na matično institucijo in obliko izobraževanja, ki ga izvajajo, z besedo *študent* pa na vse, ki se učijo STJ, ne glede na starost ali obliko izobraževanja, v katerega so vključeni.

V članku najprej predstavimo generacijo Z ter raziskave, ki so že bile izvedene o njej. V osrednjem delu podamo rezultate raziskave, v kateri smo preučevale, kako se značilnosti študentov iz generacije Z kažejo pri pouku STJ. V raziskavi nas je najprej zanimalo, katere lastnosti pri generaciji Z zaznavajo učitelji, kako se z zaznanimi lastnostmi spoprijemajo, kako prilagajajo delo v razredu in katere pristope pri tem uporabljajo; nato pa smo preverile, ali lastnosti, ki naj bi bile značilne za generacijo Z, pri sebi zaznavajo tudi sami pripadniki generacije Z ter kateri pristopi k poučevanju in učenju jim ustrezajo. Prispevek zaključujemo s primerjavo – v čem se pogledi učiteljev in študentov STJ ujemajo in v čem ne – ter podamo nekaj praktičnih smernic za delo v razredu. Zdi se, da bi lahko prav odgovori na ta vprašanja prinesli globlji vpogled v didaktiko STJ v kontekstu poučevanja generacije Z.

2 Generacija Z in njene značilnosti

Teorija o generaciji Z se širše umešča v t. i. generacijsko teorijo. Ta je vzniknila v 90. letih v ameriškem prostoru (gl. Strauss in Howe 1991) in sloni na naslednji tipologiji: babyboom generacija (rojena v obdobju 1943–1963), generacija X (rojena v obdobju 1963–1984), milenijci oz. generacija Y (rojena v obdobju 1984–2000) in generacija Z (rojena po letu 2000) (Popova 2017). Na vsako generacijo vplivajo podobne družbene, kulturne in ekonomske razmere ter tehnološki razvoj (Seemiller in Grace 2017), vendar se študije zanimajo tudi za to, kako vsaka generacija povratno vpliva na dane razmere. Vse generacije imajo svoje posebne značilnosti in specifične vzorce obnašanja, ki se kažejo na različnih področjih, kot so denimo delovno okolje, izobraževanje, potrošniške navade, uporaba tehnologije ipd.

Generacija Z, rojena po letu 2000, je odrasla v globalno-tehnološkem svetu (Demir in Sönmez 2021), kar odločilno vpliva tako na njene značilnosti kot na vzorce obnašanja. Generacijo Z je najmočnejše zaznamovala stalna izpostavljenost tehnologiji – računalnikom in svetovnemu spletu (Bajec 2016 v Pečjak 2019: 58), to pa močno vpliva tudi na izobraževanje. Zanj je značilno, da so otroci močno zaščiteni tako na ravni sistema (npr. poudarjanje njihovih pravic) kot družine, kjer je vzgoja postala bolj permissivna (Pečjak 2019: 58). Študije poudarjajo predvsem potrebo po drugačnih pristopih pri

poučevanju, saj nenehna izpostavljenost digitalnemu svetu vpliva na načine učenja in dinamiko v razredu: generacija Z je naklonjena oblikam učenja s praktično usmerjenimi nalogami, ki nudijo multimedijske in interaktivne elemente, omogočajo fleksibilnost ter ponujajo vsebine »po meri« (gl. Cilliers 2017; Popova 2017; Mohr in Mohr 2017; Schwieger in Ladwig 2018; Nicolas 2020; Demir in Sönmez 2021). Prav tako je pomembno upoštevati, da pripadniki generacije Z dajejo prednost samostojnemu učenju ter učenju v lastnem tempu (Moore idr. 2017 v Hernandez-de-Menendez idr. 2020: 849). Izobraževanje bo v središču zanimanja tudi v tem prispevku; natančneje nas bo zanimala generacija Z v kontekstu učenja STJ.

Specifike poučevanja generacije Z v osnovno- in srednješolskem kontekstu so vzbudile zanimanje tudi v slovenskem znanstvenem prostoru. Bajec (2016 v Pečjak 2019: 59) ugotavlja, da generacija Z pri učenju raje kot starejše generacije uporablja digitalne vire ter da potrebuje jasne cilje, pojasnila o pomembnosti snovi, strukturirano podajanje snovi, pogosto povratno informacijo ipd. Obenem pa pripadniki generacije Z pričakujejo tudi višje ocene in takojšnjo zadovoljitev potreb, pri čemer pa imajo težave s pozornostjo, kritičnim mišljenjem in tehtanjem argumentov. Ostale študije se ukvarja jo predvsem z vključevanjem tehnologije v poučevanje: npr. Gortan (2019: 139) se osredotoča na »spremembe, do katerih je prišlo v šolskem procesu zaradi digitalizacije in umešča vlogo učitelja znotraj učnega procesa«, Hudovernik (2024) pa je raziskovala stališča učiteljev do uporabe sodobne tehnologije pri pouku matematike. Ugotovila je, »da so pozitivna stališča do vključevanja tehnologije v pouk matematike in naklonjenost do sprememb v izobraževanju negativno povezani s starostjo učiteljev« (Hudavernik 2024: 65), kar lahko razložimo tudi z generacijskimi razlikami med učitelji.

Žal so znanstvene študije v slovenskem znanstvenem prostoru, ki bi se ukvarjale z generacijo Z, zaenkrat maloštevilne, zato smo aprila 2022 izvedle raziskavo o generaciji Z, ki se uči STJ (Dolar idr. 2022). Na spletni vprašalnik je tedaj odgovorilo 42 učiteljev, ki slovenščino v tujini učijo na univerzah, v slovenskih skupnostih v okviru t. i. dopolnilnega pouka za tujce s slovenskimi koreninami in na (večernih) tečajih. Pouka slovenščine se v teh kontekstih udeležujejo redno ali izredno vpisani študentje na tujih univerzah, dopolnilni pouk in tečaje pa obiskujejo tako odrasli kot otroci. Med glavnimi ugotovitvami, ki zadevajo generacijo Z, lahko omenimo naslednje: učitelji STJ se srečujejo z nekaterimi spremembami,

značilnimi za generacijo Z, te pa so najbolj očitne pri »motivaciji študentov za učenje ter pri uporabi elektronskih naprav in doseženi ravni znanja, želji po takojšnji povratni informaciji ter pohvali, vendar pa učitelji pri njih ne zaznavajo posebnih težav z ohranjanjem pozornosti in koncentracije ali nagnjenostjo k individualizmu (ki so sicer značilne za generacijo Z)« (Dolar idr. 2022: 36–37). Med pogosto uporabljenimi načini dela z generacijo Z pri učiteljih izstopajo nenehno prilagajanje in posodabljanje gradiva, več izbirstnosti pri nalogah, medpredmetno povezovanje ter vključevanje in uporaba elektronskih naprav pri pouku (Dolar idr. 2022: 36–37).

3 Raziskava in metodologija

Naša raziskava iz leta 2022 je potrdila, da je tudi pri pouku STJ mogoče zaznati spremembe, ki so povezane z generacijo Z, zato smo se odločile, da raziskavo nadgradimo in razširimo, in sicer v dveh smereh. Pripravile smo nov anketni vprašalnik za učitelje, ki poučujejo STJ na univerzah v tujini (kjer je slovenščina del obveznega ali izbirnega nabora predmetov v okviru različnih študijskih programov), v slovenskih skupnostih v tujini v okviru t. i. dopolnilnega pouka za tujce s slovenskimi koreninami in na (večernih) tečajih v tujini (v organizaciji različnih institucij, pogosto na univerzi), ki so namenjeni vsem, ki jih zanima slovenščina. Vprašalnik smo metodološko dodelale, poglobile vidike, ki so se izkazali za plodne v prvi raziskavi in dopolnile tiste, ki so se izkazali za pomanjkljive. Obenem smo pripravile tudi anketni vprašalnik za študente, saj smo želele raziskati tudi, kakšen je pogled samih pripadnikov generacije Z, ki se učijo STJ. Prav ta del predstavlja največjo novost.

Vprašalnika smo postavile v spletno orodje 1ka. Povezavi na oba vprašalnika smo v elektronski pošti poslale učiteljem STJ v tujini ter jih prosile, da povezavo na anketni vprašalnik za študente posredujejo svojim študentom. Oba vprašalnika smo aktivirale 18. maja 2023 (povezavi smo po elektronski pošti poslale 19. maja), aktivna pa sta bila do 16. junija 2023.

Vprašalnik za učitelje je obsegal petnajst vprašanj, od tega trinajst zaprtega tipa, pri šestih pa je bilo med odgovori možno izbrati opcijo »drugo« in podati prosti odgovor. Pri treh vprašanjih so anketirani izražali strinjanje s trditvami na tristopenjski lestvici, ko smo jih spraševale tem, kaj bi po

njihovem mnenju morali spremeniti glede trenutno dostopnih gradiv (*najmanj pomembno – pomembno – najbolj pomembno*) in ko smo jih spraševale o spremembah v vedenju, ki so jih v zadnjih petih letih opazili pri svojih študentih (*porast – upad – ni razlike*).

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na same učitelje (leto rojstva, delovne izkušnje ipd.), drugi na gradiva in način dela, tretji na zaznane spremembe pri generaciji Z, zadnji pa na pristope, ki jih učitelji uporabljajo pri delu z generacijo Z. Odzvalo se je 60 učiteljev STJ, kar se zdi precej velik vzorec.² 53 jih je odgovorilo, da pri pouku srečujejo študente, ki so pripadniki generacije Z, in te smo vključile v analizo.

Vprašalnik za študente je bil osnovan kot zrcalna slika vprašalniku za učitelje – naslavljal je iste tematike z gledišča študentov, vprašanja pa so bila zastavljena tako v slovenskem kot angleškem jeziku. Pri šestih vprašanjih so anketirani odgovore označevali na tristopenjski lestvici, in sicer ko smo jih spraševale o gradivih, s katerimi pri pouku najlažje delajo, o novih pristopih k poučevanju ter modernih tehnologijah za učenje slovenščine (*ni mi všeč – nimam mnenja – všeč mi je*), o tem, kaj bi po njihovem mnenju morali spremeniti glede trenutno dostopnih gradiv (*ni pomembno – nimam mnenja – je pomembno*), in o značilnostih generacije Z (*ne strinjam se – mogoče – strinjam se*). Na vprašalnik za študente je odgovorilo 75 študentov, od tega jih 44 oz. 59 % pripada generaciji Z (rojeni po letu 2000), njihove odgovore pa smo vključile v analizo.

Podatke, ki smo jih pridobile z vprašalnikom, smo analizirale predvsem s stališča generacijskih razlik med učitelji. Pomanjkljivost tega pristopa je, da nismo mogle upoštevati različnih kulturnih okolij, organiziranosti dela, učnih programov, izkušenj, individualnih razlik med učitelji ipd., zato je treba pri interpretaciji rezultatov to omejitev tudi upoštevati.

Pri analizi in interpretaciji rezultatov smo se osredotočile na prikaz in primerjavo deležev odgovorov, ki smo jih pridobile z anketnim vprašalnikom. Zaradi majhnih vzorcev se nismo odločile za statistično obdelavo kvantitativnih podatkov.

² Vprašalnik smo poslale 39 učiteljem, ki so v šolskem letu 2022/2023 na tujih univerzah poučevali STJ, in 48 učiteljem, ki so tedaj v tujini poučevali t. i. dopolnilni pouk (pouk STJ za tujce s slovenskimi koreninami) ali so STJ poučevali v Sloveniji.

4 Rezultati in razprava

4.1 Pogled učiteljev STJ

Največ učiteljev (73 %) je rojenih med letoma 1964 in 1985, kar pomeni, da glede na generacijsko teorijo pripadajo generaciji X. 15 % jih je rojenih med letoma 1985 in 1999 in spadajo v generacijo Y, 11 % učiteljev pa je pripadnikov t. i. baby boom generacije in so bili rojeni med letoma 1943 in 1962. Med anketiranci ni bilo nobenega učitelja, ki bi bil tudi sam pripadnik generacije Z. Večina sodelujočih učiteljev v raziskavi je žensk (78 %), 22 % pa moških.

Največ učiteljev slovenščino poučuje že več kot 10 let (81 %), manj pa je takih, ki jo poučuje od 5 do 9 let (12 %). Zgolj 7 % anketirancev slovenščino poučuje manj kot 5 let. Teh učiteljev v analizo nismo vključile. Menimo namreč, da glede poučevanja različnih generacij, kot smo jih prikazale v razdelku 2, še niso imeli možnosti zaznati sprememb pri svojem delu, saj že od samega začetka v svojih razredih srečujejo pripadnike generacije Z.

Pripadniki generacije Z so bili v času izvajanja ankete stari 23 let ali manj in naša raziskava je potrdila, da ti študenti prihajajo tudi v učilnice STJ. Kar 90 % anketiranih učiteljev je namreč odgovorilo, da so v skupinah, ki jih poučujejo, tudi študenti, ki so mlajši od triindvajset let. Učitelji generacijo Z pri pouku slovenščine srečujejo pri izbirnih predmetih na univerzi (tako je odgovorilo 49 % učiteljev), pri študiju slovenščine na univerzi (36 %), pri t. i. dopolnilnem pouku za tujce s slovenskimi koreninami (34 %) ter na tečajih slovenščine (11 %).³

V raziskavi smo pozornost najprej usmerile na gradiva za pouk. Rezultati so pokazali, da so učbeniki in delovni zvezki še vedno nepogrešljiv učni pripomoček, saj jih uporabljajo prav vsi učitelji STJ (100 %). Vseeno pa velika večina (90 %) pripravlja tudi dodatna lastna gradiva. Visok odstotek učiteljev (88 %) v učni proces vnaša video vsebine (Youtube, portal rrtvsi.si ipd.), približno polovica pa tudi avdio vsebine (npr. podkaste). Z ostalimi spletnimi stranmi (npr. Wikipedija, siol.net ipd.) si pomaga 63 % učiteljev, z dodatnimi vajami na spletu in že obstoječimi interaktivnimi gradivi (npr. Slonline, Study Online Language) pa 46 %. Učitelji, ki so pripadniki baby boom generacije, v manjši meri uporabljajo video vsebine

³ Možnih je bilo več odgovorov, zato skupni seštevek presega 100 %.

(le 57 % vprašanih) ali interaktivne vaje na spletu (29 %). V primerjavi z njimi učitelji milenijski te vsebine uporabljajo v neprimerno večji meri – vsi uporabljajo video vsebine in kar 86 % dodatne interaktivne vaje na spletu.

Na splošno gledano večina učiteljev (71 %) še vedno meni, da trenutno dostopna gradiva za poučevanje STJ ustrezajo novim generacijam. Zanimivo je, da so v to v celoti prepričani učitelji baby boom generacije, a le 57 % učiteljev iz generacije Y in 68 % iz generacije X. Učitelji iz različnih generacij torej zelo različno sprejemajo gradiva, ki so trenutno na voljo za učenje slovenščine. Izboljšave in osvežitve so vsekakor vedno dobrodošle ali celo potrebne. Odgovori kažejo, da si učitelji želijo predvsem aktualnejših besedil in tem v obstoječih gradivih, e-obliko obstoječih gradiv in več vaj, ki bi bile dostopne na spletu.

Pomemben del naše raziskave je tudi področje sprememb, ki jih učitelji opazajo pri svojih študentih v zadnjih petih letih. Odgovori učiteljev so pokazali, da je med študenti najbolj narasla:

- pogostost uporabe elektronskih naprav, na primer telefona pri pouku (81 %),
- priljubljenost interaktivnih gradiv (55 %),
- potreba po več izbiri (40 %),
- želja po praktičnem znanju (40 %),
- potreba po spodbudi in pohvalah (40 %).⁴

Obenem učitelji opazajo, da je med študenti pripadniki generacije Z najbolj upadla:

- zmožnost ohranjanja pozornosti in koncentracije (63 %),
- zmožnost globljega razumevanja besedil (53 %),
- dosežena raven znanja (52 %),
- zmožnost interakcije in komunikacije z drugimi (49 %).⁵

Zanimivo je, da najmanj sprememb opazajo ravno učitelji iz najstarejše, to je baby boom generacije, ki pravijo, da si študenti iz generacije Z želijo predvsem praktično in uporabno znanje ter da pogosteje uporabljajo elektronske naprave pri pouku. Ravno nasprotno pa najmlajša generacija učiteljev, torej tisti, ki so rojeni po letu 1985, opaža več sprememb pri svojih

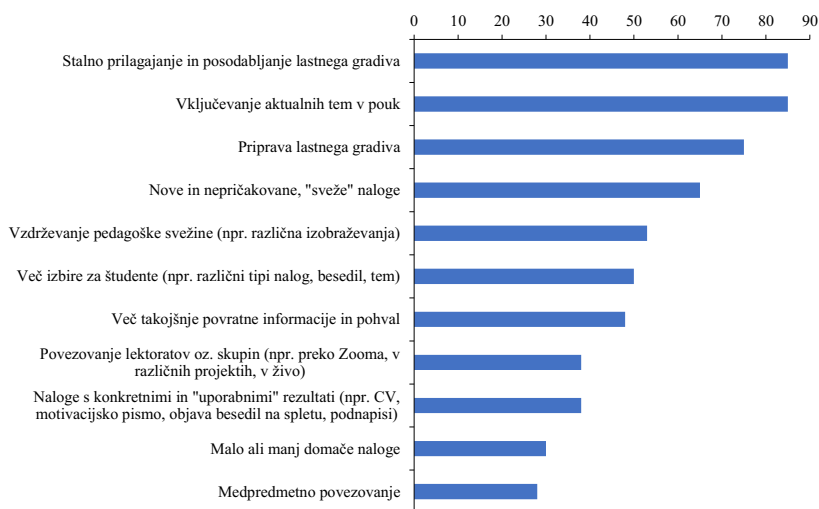
⁴ Možnih je bilo več odgovorov, zato skupni seštevek presega 100 %.

⁵ Možnih je bilo več odgovorov, zato skupni seštevek presega 100 %.

študentih, in sicer vse zgoraj navedeno, poleg tega pa tudi v veliki meri upad priljubljenosti dela v skupinah (75 %) ter upad sposobnosti učenja iz popravljenih napak, to je iz korektivne povratne informacije (75 %).

Rezultati opažanj učiteljev kažejo, da značilnosti generacije Z veljajo tudi za študente STJ, predvsem kar zadeva izpostavljenost tehnologiji, ki je pričakovana in pogosto uporabljena tudi pri pouku, ter zmožnost koncentracije in vzpostavljanja medosebnih odnosov, kar prav gotovo vpliva tudi na doseženo raven znanja. V svojih komentarjih je nekaj učiteljev dodalo, da študenti prihajajo k pouku s slabšim predznanjem in slabšo splošno razgledanostjo kot v preteklosti ter da imajo velika pričakovanja od učitelja. Verjetno je to povezano tudi z vedno večjo potrebo po spodbudah, pohvalah in izbiri, kar lahko povežemo z navajenostjo na vsebine »po meri« (kot je to običajno za platforme za predvajanje serij, filmov in glasbe, npr. Netflix ali Youtube), ki jih generacija Z srečuje na vsakem koraku in na vseh področjih svojega življenja.

Učitelji torej očitno zaznavajo, da k pouku hodijo drugačni študenti in to zahteva tudi prilagojene pristope k poučevanju. Načine, na katere se učitelji odzivajo na zaznane spremembe, prikazujemo na sliki 1. Zanimivo je, da gre pri tem večinoma za spremembe v gradivih, ki jih uporabljajo pri pouku, v manjši meri pa za spremenjen način poučevanja, na primer za zmanjšanje domačih nalog ali medpredmetno povezovanje.

Slika 1: Načini, na katere se učitelji odzivajo na zaznane spremembe.⁶

⁶ Možnih je bilo več odgovorov, tako da skupni seštevek odgovorov presega 100 %.

Tudi na tem področju so se pokazale razlike med posameznimi generacijami učiteljev. Tako starejša generacija učiteljev baby boomerjev na primer v zadnjih letih ni spremenila svoje prakse v zvezi z domačimi nalogami ter podajanjem povratne informacije in pohval, medtem ko vsi učitelji iz generacije Y študentom nudijo več takojšnje povratne informacije in pohval kot v preteklosti, obenem pa se zavedajo tudi pomena vzdrževanja lastne »pedagoške svežine« (udeležujejo se npr. različnih izobraževanj). Učitelji so navedli tudi nekaj svojih naključnih idej glede tega, kako se odzivajo na zaznane spremembe pri študentih, na primer:

- ogledi slovenskih filmov ali nadaljevanj z aktualno vsebino,
- stalno raziskovanje, kaj je potrebno za posamezno skupino,
- čim več povezovanja z vrstniki iz Slovenije.

Glede na to, da je značilnost, ki najbolj določa generacijo Z, življenje v tehnološko razvitem svetu, smo v zadnjem vprašanju učitelje spraševale tudi, na kakšen način v pouk vključujejo moderno tehnologijo. Učitelji v svoj pouk vključujejo več video vsebin (68 %) in interaktivnih vaj, ki jih najdejo na spletu (55 %) ter pouk izvajajo preko spleta ali v hibridni obliki (55 %), v manjši meri pa uporabljajo različne aplikacije ali sami pripravljajo interaktivne vaje na različnih spletnih straneh (ca. 35 %).⁷ Tudi tu nas je zanimalo, ali se kažejo razlike med različnimi generacijami učiteljev in ne preseneča podatek, da učitelji milenijci v večji meri uporabljajo moderne tehnologije pri pouku kot starejše generacije, predvsem aplikacije z igrami in aplikacije za utrjevanje besedišča ter pogostejše samostojno pripravljajo interaktivne vaje za svoje študente.

4.2 Pogled študentov STJ

Na vprašalnik za študente je odgovorilo 75 študentov, od tega jih 59 % pripada generaciji Z, 33 % je milenijcev, 8 % pa jih pripada generaciji X. Pouk slovenščine obiskujejo zato, da bi se naučili osnovnega sporazumevanja v slovenskem jeziku (npr. z družino in prijatelji), takih je 59 %, ali pa da bi se naučili sporazumevanja v kompleksnejših situacijah (npr. v delovnem okolju), takih je 46 %. Drugi razlogi, ki jih navajajo študentje, so: opravljanje študijskih obveznosti, prebiranje literature ali novic z

⁷ Možnih je bilo več odgovorov, zato skupni seštevek presega 100 %.

aktualnimi temami, strokovno in znanstveno delo ter ohranjanje stika s svojimi koreninami. Nekateri študentje so komentirali, da je njihova motivacija za učenje slovenščine tudi prihodnji študij v Sloveniji, slovenščino pa vidijo tudi kot izziv za svoje možnosti.⁸

Ker smo se želele v naši študiji osredotočiti na generacijo Z, v nadaljevanju predstavljamo odgovore študentov, ki so rojeni po letu 2000. Kjer so se pokazale zanimive razlike v stališčih v primerjavi s študenti iz starejših generacij, na to posebej opozorimo. Najprej nas je zanimalo mnenje študentov glede gradiv, ki se uporabljajo pri pouku slovenščine. Za vsako navedeno gradivo so študentje na tristopenjski lestvici (*všeč mi je – ni mi všeč – nimam mnenja*) označili, koliko jim je všeč delo z njim. Postavko *všeč mi je* je pri učbenikih in delovnih zvezkih izbralo 88 %, pri dodatnem gradivu, ki ga dobijo od učitelja 83 %, pri video vsebinah 76 % ter pri avdio vsebinah 71 %. Med generacijami se je pokazala razlika pri priljubljenosti slovarjev – delo z njimi je namreč všeč 63 % študentom rojenih pred letom 2000 in le 46 % študentom rojenih po letu 2000. Priljubljenost video vsebin pri generaciji Z je pričakovan odgovor, saj tudi v drugih raziskavah lahko beremo, da si generacija Z želi, da bi bilo v učni proces vključene kar največ tehnologije in video vsebin (Demir in Sönmez 2021: 683; gl. tudi Anyushenkova idr. 2019 in Maulina idr. 2020), zanimivo pri teh odgovorih pa je, da je največ študentov odgovorilo, da še vedno najlažje in najbolj učinkovito delajo z učbeniki in delovnimi zvezki ter gradivom, ki ga dobijo od učitelja. Učitelji torej znajo dobro predvideti potrebe in želje svojih študentov. Študente smo povprašale tudi, kaj pri obstoječih učnih gradivih pogrešajo oziroma kaj bi si želeli, da bi bilo drugače. Iz odgovorov je razvidno, da si študentje želijo predvsem raznolikosti pri vajah in več izbire, še več video vsebin, aktualnejša besedila in teme ter več različnih gradiv. Razlika med generacijami se je pokazala predvsem pri želji po drugačnih, novih, raznolikih tipih vaj – to si namreč želi 63 % študentov, ki pripada generaciji Z, in le 44 % študentov, ki so bili rojeni pred letom 2000.

⁸ Naši rezultati so deloma primerljivi s študijo, ki so jo Jugović, Gojkošek in Šuler Galos leta 2014 izvedle na Poljskem, vendar so deleži odgovorov drugače razdeljeni: »Večina anketirancev se je za študij slovenščine odločila, ker so želeli izvedeti več o Sloveniji, njenih prebivalcih in njihovem jeziku (69 %). Pogosto so o tem odločali tudi osebni stiki s Slovenci (23 %). Razveseljivo je, da je 28 odstotkov anketirancev pritegnil zanimiv študijski program (izbirno vprašanje z več možnimi odgovori), 32 odstotkov pa možnost zaposlitve« (Jugović idr. 2014: 150).

Tudi ti rezultati se skladajo z ugotovitvami raziskav, ki pravijo, da je možnost izbire in individualizirana ponudba velikega pomena za generacijo Z (Schwieger in Ladwig 2018: 46). Zanimivo pa se je v naši raziskavi pokazalo, da si le 30 % študentov iz generacije Z želi več spletnih vaj, ostali pa o tem nimajo mnenja oziroma se jim to ne zdi pomembno. Za primerjavo: več spletnih vaj si želi 42 % študentov, ki so bili rojeni pred letom 2000. V komentarjih so študentje iz generacije Z dodali, da se raje, kot da rešujejo vaje na spletu, pogovarjajo v živo in da se jim zdi še vedno zelo koristno pisati na roko in na primer za učenje besed uporabljati spominske kartice (t. i. *flash cards*). Naj k temu dodamo še, da se je na trditev *všeč mi je delati z interaktivnimi gradivi* le 56 % študentov iz generacije Z odzvalo z odgovorom *strinjam se*, ostali pa so izbrali odgovor *mogoče* (31 %) in *ne strinjam se* (13 %). Glede na razvoj mobilnih tehnologij in vse širše uporabe telefona za različne namene, tudi pri pouku, je zanimiv tudi podatek, da le 61 % študentov iz generacije Z telefon pogosto uporablja kot učni pripomoček pri učenju slovenščine (sicer pa to počne 70 % starejših študentov).

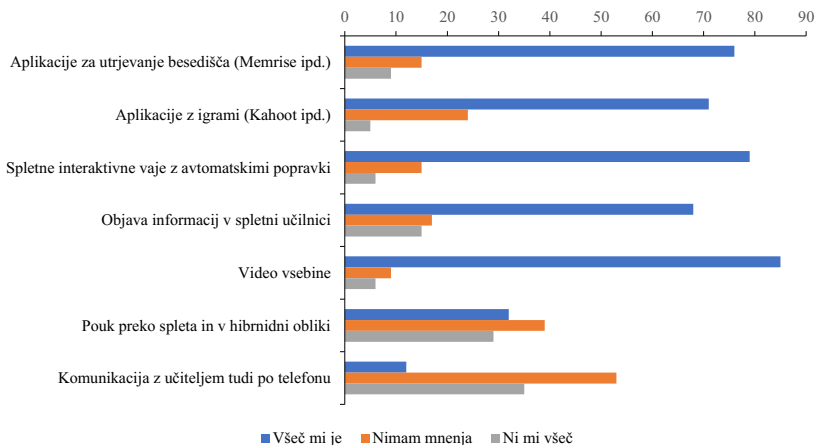
V naši študiji nas je najbolj zanimalo, katere od značilnosti generacije Z držijo tudi za študente STJ. Za generacijo Z na primer velja, da jih pri učenju pritegnejo predvsem praktične in uporabne vsebine (Demir in Sönmez 2021: 683; Schweiger in Ladwig 2018: 47) in to je potrdila tudi naša anketa. 92 % študentov je namreč odgovorilo, da si želijo, da bi se pri pouku naučili nekaj praktičnega. 75 % vprašanih je tudi odgovorilo, da je zanje pomembno, da razumejo namen in cilj določene aktivnosti pri pouku. Naša anketa je pokazala tudi, da si študenti generacije Z želijo, da jih učitelj pogosto spodbuja in pohvali (to se je zdelo pomembno 63 % vprašanih) in da takoj po opravljeni nalogi dobijo povratno informacijo (75 %), pri čemer korekcijski vidik povratne informacije izgublja svoj primat (81 % študentov iz generacije Z razmišlja o popravljenih napakah v primerjavi s 96 % starejših študentov). Tudi te odgovore gre pripisati značilnostim generacije Z, ki je navajena takojšnjega dostopa do informacij (Cilliers 2017: 195; Demir in Sönmez 2021: 683), vendar ni bilo večjih razlik med študenti, rojenimi pred in po letu 2000.

Za generacijo Z naj bi tudi veljalo, da imajo zaradi izpostavljenosti velikemu številu informacij slabšo zmožnost koncentracije (Turner v Demir in Sönmez 2021: 683), vendar je v naši anketi le 13 % študentov je odgovorilo, da težko ostanejo zbrani celo šolsko uro oziroma predavanje, res pa

je polovica anketiranih izbrala odgovor *moogoče* in le 37 % se s to trditvijo ni strinjalo. Tukaj se je pokazala razlika s pripadniki starejših generacij študentov; pri teh je kar 61 % odgovorilo, da nimajo težav s koncentracijo. Študenti o sebi tudi ne mislijo, da so individualisti, saj po lastnem opažanju nimajo težav pri komunikaciji z učitelji in ostalimi v skupini (71 %) in si med seboj pogosto pomagajo (63 %). Rezultati tako kažejo, da je medsebojna pomoč pogostejša med pripadniki generacije Z kot med starejšimi študenti (samo 43 % le-teh je na vprašanje o medsebojni pomoči odgovorilo pritrdilno). V luči tega podatka je morda presenetljiv rezultat pri odgovoru na trditev *rad sodelujem pri skupinskih nalogah* – s to trditvijo se strinja le 36 % vprašanih. Glede na ta zadnji odgovor lahko sklepamo, da so tudi študenti slovenščine, ki so pripadniki generacije Z, nagnjeni k individualnosti in da imajo občasno težave s komunikacijskimi spretnostmi (Demir in Sönmez 2021: 683).

Na koncu ankete smo študente spraševale tudi o tem, kateri pedagoški pristopi so jim všeč. Med najbolj priljubljene sodijo: naloge s konkretnimi in uporabnimi rezultati (82 %), vključevanje aktualnih tem v pouk (74 %), več izbire pri nalogah in besedilih (71 %) ter več takojšnje povratne informacije in pohvale (71 %). Ti odgovori so v skladu z zgoraj omenjenimi rezultati, kjer se je pokazalo, da študentje STJ, tako kot ostali pripadniki generacije Z, pričakujejo, da se bodo pri pouku naučili uporabnih stvari, da bodo pri tem imeli več izbire ter da bodo za svoje delo čimprej dobili tudi povratno informacijo in spodbudo. Razlika s starejšimi generacijami se je pokazala predvsem pri potrebi po takojšnji povratni informaciji in pohvali, to je namreč všeč 56 % starejših študentov v primerjavi z 71 % študentov, rojenih po letu 2000. Zanimiva razlika pa se je pokazala tudi pri vprašanju, ali jim je všeč, da imajo manj domače naloge – pritrdilno je odgovorilo 53 % študentov, rojenih po letu 2000, in le 28 % študentov, rojenih pred letom 2000.

Za konec smo študente povprašale, kaj menijo o rabi modernih tehnologij pri pouku STJ. Rezultate prikazujemo v spodnjem grafu. Izkazalo se je, da so študentom všeč predvsem: video vsebine, spletne interaktivne vaje, različne aplikacije za utrjevanje besedišča in spletne igre ter dobro organizirane spletne učilnice. Manj priljubljen pa je pouk preko spleta ali v hibridni obliki oziroma komuniciranje z učiteljem tudi po telefonu.

Slika 2: Priljubljenost modernih tehnologij pri študentih generacije Z.

4.3 Kje se pogledi študentov in učiteljev STJ (ne) ujemajo?

V sklepnem delu analize se osredotočamo na primerjalni vidik – zanima nas, v katerih točkah se pogledi študentov in učiteljev ujemajo in v katerih ne. V ta del analize so vključeni le odgovori učiteljev, ki učijo več kot pet let, saj jim to omogoča primerjavo med generacijo Z in prejšnjimi generacijami – skupaj 53 učiteljev, ki večinoma pripadajo generaciji X (74 %). Med odgovori študentov pa smo upoštevale le tiste, ki pripadajo generaciji Z, teh je 44.

Najprej se osredotočimo na lastnosti generacije Z – kako te vidijo učitelji in kako jih pri sebi ocenjujejo študenti. Spodnja tabela povzema procentualne deleže študentov, ki zaznavajo prisotnost posamezne lastnosti pri sebi (*strinjam se*) in procentualne deleže učiteljev, ki zaznavajo spremembo pri študentih generacije Z v primerjavi s prejšnjimi generacijami (*upad, porast*).

Zanimivo je, da se pogledi učiteljev in študentov ujemajo, kar zadeva priljubljenost avdiovizualnih in spletnih interaktivnih gradiv (z avtomatskimi popravki ali brez), uporabo telefona kot učnega pripomočka in priljubljenost dela v skupinah oz. sodelovanje pri skupinskih nalogah in projektih.

Lastnost	Pogled študentov <i>% strinjam se</i>	Pogled učiteljev <i>% porast/ upad</i>
Želja po praktičnem znanju	92	40 porast
Potreba po takojšnji povratni informaciji	75	43 porast
Želja po razumevanju cilja naloge	75	30 porast
Želja po izbiri (več tipov nalog, besedil, tem ipd.)	64	40 porast
Potreba po spodbudi in pohvali	63	40 porast
Pripravljenost na medsebojno sodelovanje in pomoč	63	24 upad
Pogostost uporabe telefona kot učnega pripomočka	61	81 porast
Priljubljenost dela z avdiovizualnimi gradivi	58	50 porast
Priljubljenost spletnih interaktivnih gradiv z avtomatskimi popravki	56	55 porast
Priljubljenost dela oziroma sodelovanje pri skupinskih nalogah in projektih	36	34 upad
Težave z motivacijo	24	50 porast
Težave s koncentracijo	13	63 porast
Težave pri komunikaciji z učiteljem in ostalimi	11	49 porast

Tabela 1: (Ne)ujemanje pogledov učiteljev in študentov glede lastnosti generacije Z.

Problematična pa so področja, kjer prihaja do razkoraka. Učitelji tako na primer poročajo, da imajo študenti vse več težav pri komunikaciji z učitelji in sošolci, z motivacijo in zmožnostjo koncentracije med poukom, študenti pa tega pri sebi ne zaznavajo. Nasprotno pa velja za naslednje vidike: potreba po spodbudi in pohvali ter po takojšnji povratni informaciji in želja po izbirljivosti, praktičnem znanju in razumevanju cilja naloge. Te študenti ocenjujejo kot pomembne (oziroma so izrazili strinjanje z njihovo pomembnostjo), učitelji pa spremembe zaznavajo v manjši meri.

V nadaljevanju primerjamo priljubljenost različnih pristopov pri študentih (delež študentov, ki so pristop ocenili z *všeč mi je*) in uporabo le-teh v učnem procesu (delež učiteljev, ki glede na samooceno določen pristop uporablja).

Pristop	Pogled študentov % vseh mi je	Pogled učiteljev % uporabljam pri poučevanju
Uporaba avdio-vizualnih vsebin	85	68
Naloga s konkretnimi in »uporabnimi« rezultati	82	38
Interaktivne vaje z avtomatskimi popravki	79	55
Aplikacije za utrjevanje besedišča	76	35
Vključevanje aktualnih tem	74	85
Več izbirlivosti	71	50
Več takojšnje povratne informacije in pohval	71	48
Aplikacije z igrami	71	38
Objavljanje informacij v spletni učilnici	68	25
Nove in nepričakovane, »sveže« naloge	62	65
Medpredmetno povezovanje	61	28
Malo ali manj domače naloge	53	30
Povezovanje učnih skupin	50	38
Pouk preko spleta ali v hibridni obliki	32	55
Komunikacija z učiteljem tudi po telefonu	12	40

Tabela 2: Primerjava priljubljenosti metod in pristopov pri študentih in uporabe le-teh v učnem procesu.⁹

Iz primerjalne tabele sledi, da je najmanjši razkorak pri ustvarjanju novih in nepričakovanih nalog, vključevanju aktualnih tem v pouk in učna gradiva in uporabi video ter avdio vsebin: ti trije vidiki so priljubljeni pri študentih, uporabljata pa jih vsaj dve tretjini anketiranih učiteljev. Prav tako ni velikega nesorazmerja, kar zadeva povezovanje skupin, pouk v spletni ali hibridni obliki in komunikacijo po telefonu.

Razlike nastajajo pri uporabi interaktivnih vaj z avtomatskimi popravki, možnosti izbire in večji količini takojšnje povratne informacije ter pohval; naštetih vidikov so za učence pomembni, poslučuje pa se jih približno polovica učiteljev. Najpomembnejše razlike pa nastajajo pri naslednjih vidikih:

⁹ Možnih je bilo več odgovorov, tako da skupni seštevek odgovorov presega 100 %.

naloge s konkretnimi in »uporabnimi« rezultati, uporaba aplikacij z igrami in aplikacij za utrjevanje besedišča, medpredmetno povezovanje in objava informacij v spletni učilnici. Veljalo bi premisliti, kako bi bilo mogoče slednje pristope bolje, pogostejše in intenzivnejše vključiti v pouk STJ, saj jih uporablja manj kot polovica učiteljev, študenti pa si teh pristopov želijo.

5 Sklep

Učitelji se v zadnjih letih srečujejo s svojevrstnim izzivom – poučevanjem t. i. generacije Z. Nekatere lastnosti pripadnikov te generacije namreč odločilno vplivajo na učni proces. Z dvodelno raziskavo smo želele ugotoviti, v kolikšni meri to drži tudi za učitelje in študente STJ in ponuditi nekaj praktičnih smernic za poučevanje.

Pri interpretaciji rezultatov naše kvantitativne raziskave moramo biti previdni: vzorec je sicer glede na kontekst (število učiteljev STJ v tujini) relativno velik, a vendar ne omogoča posploševanja. Prav tako sama oblika spletnega vprašalnika prinaša omejitve, saj so odgovori posledica samoopazovanja, prav tako pa niso nujno resnični (lahko gre denimo za zaželeno oziroma filtrirane odgovore). Ugotovitve bi bilo smiselno še dodatno preveriti in dopolniti s kvalitativnim pristopom v obliki intervjujev ali fokusnih skupin.

Iz ankete za učitelje sledi, da zaznavajo spremembe in se zavedajo pomembnosti prilagajanja svojih pristopov in učnih gradiv hitro spreminjajočim se potrebam študentov. Opazne so nekatere razlike med generacijami učiteljev, kjer mlajše generacije pričakovano izkazujejo večjo naklonjenost vključevanju novih tehnologij in interaktivnih metod v učni proces. Zaznati je tudi nekoliko različne poglede med generacijami učiteljev glede ustreznosti trenutno dostopnih gradiv za poučevanje STJ. Kljub temu, da večina meni, da so gradiva ustrezna, je iz odgovorov razvidna potreba po njihovi posodobitvi, večjem naboru e-gradiv in spletnih vajah.

Kar zadeva anketo za študente, lahko izpostavimo, da pripadniki generacije Z pričakovano radi uporabljajo video vsebine, zanimivo pa se najlažje in najučinkoviteje še vedno učijo s pomočjo učbenikov, delovnih zvezkov in gradiv, ki jih dobijo od učitelja. Prav tako ni presenetljiva želja po novih

in raznolikih tipih vaj, saj so pripadniki te generacije navajeni na individualizirano ponudbo na vsakem koraku. Želja po večji količini spletnih vaj in priljubljenost dela z interaktivnimi gradivi ter uporaba telefona za študijske namene je vsekakor prisotna, vendar je morda manj splošno razširjena, kot bi to pričakovali. Raziskava je tudi potrdila, da si študenti STJ tako kot ostali pripadniki generacije Z želijo predvsem pridobiti praktično znanje ter dobiti veliko čimprejšnje spodbude, pohval in povratnih informacij. Študenti generacije Z menijo, da nimajo težav s koncentracijo in da niso individualisti, pri čemer pa priznavajo, da skupinske naloge ne sodijo med njihove najbolj priljubljene aktivnosti.

V primerjalnem delu so vidna področja, kjer so možnosti za izboljšave. Izpostavile bi potrebo študentov po praktičnem znanju, porasta katere učitelji ne zaznavajo. Praktičnost in uporabnost sta tista kriterija, ki samemu učenju pravzaprav dajeta smisel in sta za pripadnike generacije Z izredno pomembna. Študenti si morda tudi iz tega razloga želijo povezovanja skupin (ali povezovanja z vrstniki iz Slovenije, kot je v odgovoru navedel eden od anketirancev), kar bi jim omogočilo stik s pripadniki iste generacije, izmenjavo znanj in izkušenj ter nova poznanstva. Prav tako se zdi, da pri učiteljih ostaja vsaj deloma prezrta potreba po spodbudi in pohvali ter po takojšnji povratni informaciji. Nasprotno pa študenti pri sebi ne zaznavajo posebnih težav z motivacijo in komunikacijo, medtem ko učitelji jih.

Kot možne rešitve lahko omenimo več tipov nalog, besedil, tem ipd., naloge s konkretnimi in »uporabnimi« rezultati (CV, motivacijsko pismo, podnaslavljanje, objavlanje besedil na spletu ipd.). Svetovale bi (še) večjo uporabo spletnih interaktivnih vaj z avtomatsko povratno informacijo, aplikacije z igrami za besedišče, rabo sklonov ipd. Zdi se namreč, da se učitelji zavedajo, da so pri študentih priljubljene, uporablja pa jih še zmeraj sorazmerno malo učiteljev.

Prav tako bi veljalo razmisliti o rednem objavljanju informacij (ocene, rešitve domačih nalog, povratne informacije ipd.) v spletni učilnici, kadar je to mogoče. Med drugimi možnimi pristopi omenimo (bolj) sistematično medpredmetno povezovanje, povezovanje skupin in – nenazadnje – morda tudi manjšo količino domačega dela. Vsekakor pa pristopi, ki bi omogočali ustrezno in učinkovito delo z generacijo Z, kličejo po daljšem in tehtnejšem premisleku.

Literatura

- Anyushenkova, O., Digtyar, O., Zakirova, E., Fomina, N. in Esina, L. (2019). Modern Technologies in Teaching Foreign Languages to Students of the Digital Generation. V L. Gómez Chova, A. Martínez in I. Candel Torres (ur.), *EDULE-ARN19 Proceedings 11th International Conference on Education and New Learning Technologies: Palma, Spain. 1–3 July, 2019* (str. 3428–3434). IATED Academy. <https://doi.org/10.24833/2687-0126-2022-4-4-33-41>
- Cilliers, E. J. (2017). The Challenge of Teaching Generation Z. *People: International Journal of Social Sciences*, 3(1), 188–198. <https://doi.org/10.20319/pijss.2017.31.188198>
- Demir, B. in Sönmez, G. (2021). Generation Z Students' Expectations from English Language Instruction. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(1), 681–699.
- Dolar, K., Petric Lasnik, I. in Seidl, P. (2022). Novi časi in novi pristopi: generacija Z se uči slovenščine kot tujega jezika. V N. Pirih Svetina in I. Ferbežar (ur.), *Na stičišču svetov* (Obdobja 41, str. 31–38). Filozofska fakulteta. <http://doi.org/10.4312/Obdobja.41.31-38>
- Gortan, A. (2019). Generacija Z je tukaj. Kaj zdaj? Generation Z is here. Now what? V M. Orel in S. Jurjevčič (ur.), *EDUvision 2019: Modern Approaches to Teaching the Future Generations* (str. 139–143). EDUvision.
- Hernandez-de-Menendez, M., Escobar Díaz, C. in Morales-Mendez, R. (2020). Educational Experiences with Generation Z. *International Journal on Interactive Design and Manufacturing*, 14, 847–859. <https://doi.org/10.1007/s12008-020-00674-9>
- Hudovernik, S. (2024). Stališča učiteljev do uporabe sodobne tehnologije pri pouku matematike. *Sodobna Pedagogika*, 75(2), 51–70.
- Jugović, T., Gojkošek, M. in Šuler Galos, J. (2014). Študij slovenščine na Poljskem z vidika študentov. V H. Tivadar (ur.): *Prihodnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (50. SSJLK, str. 147–158). Znanstvena založba Filozofske fakultete. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/Jugovic_Gojkosek_Suler.pdf
- Maulina, H., Abdurrahman, A., Sukamto, I., Kartika, N. in Nurulsari, N. (2020). Z-generation Learner Characteristic and Expectation in the RI 4.0 Era: A Preliminary Research in Physics Teacher College in Lampung. *Journal of Physics: Conference Series*, 1572, 1–6. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1572/1/012091>
- Mohr, K. A. J. in Mohr, E. S. (2017). Understanding Generation Z Students to Promote a Contemporary Learning Environment. *Journal on Empowering Teaching Excellence*, 1(1), 84–94. <https://doi.org/10.15142/T3M05T>
- Nicolas, A. J. (2020). Preferred Learning Methods of Generation Z. *Faculty and Staff - Articles & Papers*, 74. https://digitalcommons.salve.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1075&context=fac_staff_pub

- Pečjak, S. (2019). Pouk književnosti v osnovni in srednji šoli pri generaciji »Z« – psihološka perspektiva. *Jezik in slovstvo*, 64(1), 57–63. <https://doi.org/10.4312/jis.64.1.57-63>
- Popova, S. (2017). Teaching Generation Z: Methodological Problems and their Possible Solutions. *Training, Language and Culture*, 1(4), 25–38. <http://doi.org/10.29366/2017tlc.1.4.2>
- Schwieger, D. in Ladwig, C. (2018). Reaching and Retaining the Next Generation: Adapting to the Expectations of Gen Z in the Classroom. *Information Systems Education Journal*, 16(3), 45–54. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1179303.pdf>
- Seemiller, C. in Grace, M. (2017). Generation Z: Educating and Engaging the Next Generation of Students. *About Campus*, 22(3), 21–26. <http://doi.org/10.1002/abc.21293>
- Strauss, W. in Howe, N. (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. William Morrow and Company.